

چون بدیدم سخن همسر را سال تاریخ کلام پاکش	کوهر سر مدح و تنائیش سقتم سخن و لکشش با هر گفتم
--	--

بهره ور - تخلص نظم جاوید بیان سخن در طب اللسان - سرچشمه قوت
لایق بزم محبت محمد شرف علی صاحب - از سیف سخن بهره ور باشند -

نسیمش دل عالمی تازه کرد ز فرق بود بخبر و رسال او	چو باغ قصاید زهاش گفت بیار ریاض محمد گفت
	۱۱ ۱۳
	۱۲ ۱۳

حرف التاء

تایبان تخلص خیره افروز علوم مستنوعه - پایه اندوز فنون متفرقه -
کره کتای معاد حکمت و شناسائی - تازگی بخش نازک خیا و سخن آرائی -
مولوی غلام محمود صاحب مهاجر سیاحی - سرچین جنرال آفیس -
کوهرش کیش تایبان و درخشان باد -

آن کرم که نام ناسعد صاحب علم و حافظت آن کرد در لغت نشین تصنیف	خان عبد الصمد عیان آمد سخنش روح بخش جان آمد که پسند سخنوران آمد
---	---

سال تبارکش از دل تابان	دفرغت جان جان آمد ۱۲
<p>تشمیم تخلص واقف و موز سخن صاحب علم و فن - سرچشمه شناسائی و خبرت - معبر ذهن و ذکاوت - محی الدخیلین صاحب فاری پر فیس محبوب کالج سکندرآباد و علاقه نظام - همواره در حفظ ساقی کوثر باشند -</p>	
ولا عبد الصمد خان همسر ما بسال طبع آن تشمیم اینک	په دروغت پاک مصطفی بفت زهی نظم کرم بالقسم گفت ۱۲
<h3>حرف الجیم</h3>	
<p>جوش تخلص مست صعبای سر جوش لفظ پروری - سراج کاشانه نظم کسری - رنگ آمیز لیاقت و استعداد - ترنم ویر گلبنانگ استاد - مرزا غلام علی بیگ صاحب - بحر طبعش علی التوالی جوش زن باد -</p>	
بزرگ عقد کهر نظم گشت این دیوان چو قاصد سینه شد جوش آید این مقصود	عیان ز مدح رسالت عقاید ما هر جزای قصد بهارت قصاید ما هر ۱۲
<h3>حرف الحاء</h3>	
<p>حشمت تخلص نسیم قانون فراست همچون فلاسفه ذهن و ذکاوت مخترع ماء الورد و خیالات گلگون - موجد بناضی مطالب بوتلمون -</p>	

دکتر رئیس الاسلام صاحب - جو یای خیالات ذی حشمت باور -

خان و الا نشان امیر زمان	دا و ترتیب نظم سرخ فال
بیل طبع گفت با حشمت	گو ریاض امید ماہر سال

ولہ

ماہر چو این قصاید غتیبہ طبع کرد	یعنی سبک نظم کھڑکھا گفت سبقت
حشمت چو این خزائن لغت نبی بدید	مرغوب انبیاء سن مطبوع او بگفت

حقیر تخلص رکن خاندان سیاوت بخضرش صافی طینت - مصدر خصایل
 مسعود - مدح خوان حبیب رب دود سید دستگیر صاحب مدح خوان -
 در قلب ماہیت سیمیای نکتہ دانی ضرب المثل باشند

وہ چه در لغت مدح اہل بیت	طبع شد مجموعہ صدق و صفا
بر لب آسماں تصنیف از حقیر	حبذا دیوان ہر مہر جا

حرف الخاء

خورشید تخلص عارف کنوز سخنوری واقف رموز نکتہ پروری کا خورشید
 سپہ شرافت اختر برج نجابت - حاجی حافظ خورشید احمد صاحب انام
 نواب عظیم جاہ بہادر غفران آب - پرتو اشعارش ہمچو خورشید پر انوار باد -

فکر ہمدردی م نعت رسول	روضہ جنت کی سیدی رتہ ہی رتہ ہے
بیل دل نے کہا خورشید سال	گلشن نعت رسول اللہ ص ۱۲

حرف الدال

واع تخلص صدر نشین انجمن فصیح اللسانی شمع افروز بزم شیوا بیانی
 مہر تابان اوج خسروی - ماہ درخشان سپہر معنی پروری - نواب
 فصیح الملک بہادر جہان استاد بیل مندوستان استاد حضرت
 نظام دکن خلد اللہ ملکہ - لالہ زار طبع رنگینش واع افروز کی بیباؤ -

سخن پاک چو نعت نبی موزون کرد	کامل و ماہر فن عبد صمد خان لیشان
واع این مصرع رنگین نے تاریخ بگفت	چمن لغت سید و منقبت سید دیوان

دوست تخلص گل گلزار محبت بیل شاخار مودت - اب تاب کلام شیرین
 مصدر خیالات رنگین بیت مہکبا معنی پروری - سرخوش بادۂ نظم کتری
 سید خواجہ میان صاحب تعلقدار جاگیر ات ساکن حیدرآباد دکن مصنف دیوان
 موسوم بہ گلزار خیالات - شمع افروز انجمن دوستی و محبت باشند -

ماہر علم و ہنر واقف اسرار سخن	دشنای شہ ابرار رقم زد دیوان
دوست اینک زرہ ربط و تولا قدیم	گفت تعویذ دل بازوی جانہا سن

ولہ وقت ریتاروو

ہزار ہزار شکر اور سچ و درگاہ عالم کا کہ جس نے اپنی قدرت کاملہ سے کیا کیا ذمی ہر
اہل کمال پیدا کیا جو سخن و شہرہ آفاق کہلائے اور جنکی سخندانے کا شہرہ جا بجا ہی ہر چند
یہ امر عالی ہی زمانہ قدر و انون سے خالی ہی جہان کمال کا وجود ہی قدر و ان، میں
موجود ہی شمع کو پروانہ ضروری گل و بلبل کی دستمان مشہور ہی حسن کو عشق لازم ہی
کمال کو فروغ و ایم ہی سے گری جو ہر توجہ ہری بھی ہی جنس اچھے کا مشتری بھی ہی
اسی سنگام بہار انضمام میں کہ نظر عنایات الہی ہی اور مصدر برکات ناقنای ہی۔ شاعر
نامی و گرامی مخدومی و معظی عالیجناب معلی العاقب فلک رکاب نواب حافظ محمد عبدالصمد خان
بہادر المتخلص بہ ماہر ساکن بدر اس قبضہ نواب والا جاہ ایک نعمتہ دیوان شاعری کی کان
عاشقان رسول کی جان ایمان تصنیف فرمایا ہی دریا کو کوزہ میں سما یا ہی جو فی الحال
طبع ہو رہا ہی سبحان اللہ عجیب زبان ہی اور عجیب بیان مضمون درست بند شہت
معاورہ سلیس استعارہ نفیس ہر شعر میں موتی پروے ہیں اکثر شعرا اسکو دیکھ کر حجاب
سے روے ہیں اگر فرہوسی سنا جی چھوٹ جاتا اس کے نظم کا سلسلہ ٹوٹ جاتا۔ اور
خاقانی پانی پانی ہوتا سر گرم ثنا خوانی ہوتا اگر یہ طرز سخن واقف بنا لوی اور شوکت
بخاری دیکھتے خجالت سے سرد ہوتے۔ اللہ الحمد شاعری وہ شاعری کہ جس کے

ہر لفظ سے ایک ایک پھول باغ عدن کا جھڑتا ہی اور شیرہ جان معوی روح روان
 لب طراوت بار سخن نایاب سے ٹپک پڑتا ہی جس جس نے سنا اول سر و ہنابعد یہ
 کلمہ زبان پر لایا کہ آج ہم نے سبحان و ایل کے ہم فن کو پایا یہ کس فصیح اللسان
 بلاغت ترجمان کا دیوان ہی کہ جسکے رو برو گل نے مہکنا بلبل نے چمکنا چھوڑ دیا
 واقعی قصاید کی مدح میں قلم سرنگون ہی اور خوبی کتاب موصوف تخریر سے فزون
 تقریر سے باہر ہی زبان قاصر ہی ایسے کلام کی اکثر شعرا نظیر دیتے اور ثبوت
 لیتے ہیں سنہ ختم کر تقریظ کو اسی دوست یہ لکھ کر شباب پڑکاتب و مکتوب ہیں شبہ
 دو نوجواب پڑ۔

حرف الذال

ذہین شخلص باریک بین لہذا کخیال جان معنی و روح کمال فروزندہ شمع قانون
 فرازندہ لوامی علوم و فنون علی دوست خان بہادر۔ طبع ذہینش بے مثال باو۔

سراج ہدایت کتاب قصاید

۱۳

مکو نظم ماہر تاریخ شاید

۱۲ ۱۳

بشاشت و وبالاجبلوہ و رأید

۱۳

دگر تحفہ جان سنش از ذہین ہم

۷۶۵

۵۲۷

تاریخ عربی

علیک سلام کمثل سلامک | کمال کمال اغتر کلامک

۱۲ ۱۳

ن

وسید آخرت

۱۳ ۱۴

حرف الراء

رضا تخلص قافله سالار اتقیای زمان سرپرست زما و دوران - غره ناصیه علم و هنر
قره باصره اهل نظر - فاضل دوران - برگزیده ایزد منان مولوی حاج محمد رضا حسین صاحب
فاروقی - جاودان در رضای الهی باشند -

به نعت رسول خدای محمد
مضامین آن جان تازه دد
به خور طعنه هر مطلسش می زند
مضامینش اعلی زگردون بود
تفاخر بعدتر یا کند
ندارد نظیر خودش غیر خود
زهی جلوه نظم با هر بود

۱۳ ۱۴

زهی کرد ما هر قصاید رسم
که در قالب مرده دل چون سح
نه زو خجل پیش بر مصرعش
معانیش روشن تر از مهر چرخ
بسک معانی آموده در
بحسن معانی و انداز نو
بگو چشم بد دور تاریخ طبع

وله تاریخ فصلی

<p>ماہر رشک وہ خاتمانے گفت ما نعت سخن لاثانی ۱۳۰۲</p>		<p>نعتیہ طرہ قصائد نوشت سال فرخندہ طبعش ز رضا</p>
	ولہ	
<p>آن قصاید کہ نہ ارنہ بدل گلشن نعت نبی مرسل ۱۳۱۲</p>		<p>نعتیہ کردتسم ہسرا سال طبعش برضا گفت فلک</p>
	ولہ	
<p>گشتہ مر قوم پوشد طبع ہمام ماہر واہ مقبول چنان گشتہ کلام ماہر ۱۳۱۳</p>		<p>ماہل طبع قصاید کہ بہ نعت احمد بادل شاہد رضا کردتسم تاریخش</p>
	ولہ حسن فضلہ	
<p>پیدا ازان کمال خلوص و ادب بود گوی قبول درگشاہ عرب بود اشعار نعت احمد طہ لقب بود ۱۳۱۴</p>		<p>ماہر قصاید یکہ نعت نبی نوشت سازی اگر مشاہدہ حسن سبحان فصلی سنش رضا بکمال خلوص گفت</p>
	ولہ اردو	
<p>کن فصاحت اور بلاغت سے کہا دیکھتا خجلت کے مار پشت پا</p>		<p>دیکھئے ماہر نے نظم نعتیہ ہوتا گر سبحان و ایل زندہ اب</p>

<p>پاوسے اونکی انتہا فہم رسا اور بندش بھی نئی مضمون نیا</p>	<p>بین مضامین نیکر عالی کیا مجال استعارے اور تشبیہیں نئے</p>
<p>ہی ہی گلشن بلاغت کا کہا</p>	<p>عیسوی میں دس لاکھ اور بسکاسال طبع</p>
<p>رفعت تخلص سخن سنج و لطیفہ ساز۔ ساز و برگ خیالات و نوار۔ صاحب عزو تکمیل لطاقت قرین محمد عبدالوہاب صاحب نیرۃ نواب عظیم الدولہ بہادر رحمت آباد فضل و اہم مقام قرین حال ستودہ مالش باو۔</p>	
<p>گل بدست عزو شان رسول شده تحفہ عاشقان رسول</p>	<p>چوبشکفت از ہر نکتہ دان ذروی او بس سال تاریخ او</p>
<p>ولہ</p>	
<p>بشکل مجمع ہرچو گلہ ستیہ پیش باوین برآمد بجواب پیش زلیبیل طبع باع حق الیقین برآمد</p>	<p>چو در محامد شد گل نشان مجال ہر سبز کلاک مشام نعت زنگھتس تازہ گردید بہت لاش</p>
<p>حرفائین</p>	
<p>سلام تخلص سیر برج فصاحت گو ہر درج بلاغت کرہ کشای غومض نکتہ دان فرازندہ لوای شیوا بیانی۔ صاحب مجد و تقاخر احمد علی الدین خان بہادر۔ سلام و کلاش باعث تخیر ایمان باو۔</p>	

<p>انیم عبد محمد خان ہمسر بہ صبح شہ کو نین سلام خواست از من کہ سنین طبعش باد ادا ان زتہ دل ادا بشنیدم کہ کسے میگوید چشم بد دور از ان باد کہ بہت</p>	<p>یفن شعبر مشیل عرفی گفت شعبار گھرا ربی بنویسم ز رہ یک رنگی جستم از بار سببے امی مدعا خوب برآمد عینی دستر مہج رسول عربی</p>
--	---

اولہ اردو

<p>کیا خوبصاید لکھے ماہر نے بکوشش تحریر کی تاریخ نکل آتی ہی از خود</p>	<p>گرتا ہر سپدا و گوہراک صاحب پیش تعریف میں اونکی جو کسی نے کہا پیش</p>
---	--

حرف تیسرین

<p>شرف تخلص سبیل سخن رانی گوہرا کلیل نکتہ دانی عارف معارف شعر و سخن سالک سالک علم و فن فارسیں مضامین معرفت بیکتہ تاز میدان طریقت شیعہ خواجہ محمد صباق صاحب الحسینی حسنی شہتی القادری آبر بخش شریف سخن و لطا علم و فن</p>	<p>عرفی</p>
--	-------------

تقریظ

تقدیر الحمد والثناء کہ این مجموعہ قصاید نعتیہ و منقبتیہ مصنفہ امین پرنسز تو قریب مسیح جو دو وال

قدروان اهل کمال عربی زمان انوری دوران مولوی محمد عبدالصمد خان بهادر تخلص بهر
 دام افتضال کلمات نیست که نظاره آب رنگش گلزمین میند و شیراز را بزحاک بی آبروی
 نشاند و گرد طال فندان باغبانان این گلشن یعنی سخنوران کامل فن از دامن جبه
 جبه نظارگیان مشتاق افشاند عربی و انوری را مژده که چون عند لیبان شیدا
 بهوی این گلزار همیشه بهار در کس زور پریم آید و بهر بانی ترانه سنجان این گلشن
 بهره دانی ربانید سه زهی این گلستان رنگین باهره که حسن نظر است جبه شفاست
 پیرگوشه او بود جلوه آراء متانت بلاغت فصاحت سلاست و اینک از مسافت
 سخت بنظاره آب رنگ گلهای بدقلش چشم دل را نوای امید میدهم و به نغمه سنجی
 تاریخ طبعش گوش گوش بر آواز لطف سخن را ذوقی و سروری مع این گلستان
 خرم و این باغبان آباد باد.

قطع تاریخ

فائده ماہر علم و عمل

گلشن نعت نبی مرسل

آبیار چمن نظم چو شد

بیل طبع سنش گفت شریف

شاد و آب تخلص کرده کثای معانده نظم آرائی - واقف محاسن سخن سرائی -

فصاحت نشان بلاغت تو امان - مولوی حاجی سید عابد حسین صاحب رضوی

رکن مجلس انتظامی طلاقه پایگاه نواب سرآسمانجا بهادر - لاله زار طبیعتش حشرم
و شاد و ابا باد -

کوهر نعت جناب سیدالابرار صفت	حبذا عبد الصمد خان ماہرن سخن
گلستان نعت اللہ الصمد شاد و اب گنت	بلبل طبیعتم فکر سال او شد ناگہان

حرف الصاد

صفا تخلص بدر منیر اوج نکتہ پروری - ابربطیر گلشن نظم گستری - حشر شہ صدق
وصفا - ہدم فکر سا - محمد صغی اللہ صاحب بیریہ نواب عظیم الدولہ بہادر رحمت باب
صغای طبیعتش غبار آلود فکر ما سواد اللہ مساود -

علم و لیاقتش ہمہ ظاہر ست ازین	تصنیف کرد عمدہ قصاید چو ہجرم
دیوان نعت و منقبت اولیای دین	گفتیم صفا سش ز سر اعتقاد نیک

حرف الضاد

ضیا تخلص صاحب فہم رسا - ہدم ذہین و ذکا - محمد ضیا اللہ صاحب
کبریت احمر طبیعتش در قلب ماہیت سخن ناسرہ چہرہ دستی کناد -

چو شکفت یک دل کشا باغ فکر	ز گلہای منظوم استاد و عصر
سن طبع دیوان چہا باغ فکر	ضیا بلبل طبع رگین بگفت

حرف الغین

غوث تخلص عالم با عمل دوزید و تقوی ضرب المثل حافظ صحایف علوم و حکم
 عارف معارف هو شیخ دم و نظر بر قدم سر جو بیار سلاست طیل شاخسار ممانت
 مولو حافظ شاه غوث علی صاحب ساکن حیدرآباد و کن استغاثه سستیزه من تو وار پسند

رباعی

فکرش کجینند سر ایر آمد	ما سر کعبن شعر هر آمد
مثل عسری کلام ما هر آمد	یازدم بزبان همینکه نظمش ویم

حرف الفاء

فدا تخلص گوی لطافت قرین ساز و برگ سر خروانی کلام کین
 قادر مرتضی خان صاحب بزرگین کلامش لا اله الا هو فدا شود

لو لوسے شہوار محمد بیغت	ما هر اسرار سخن چون بیغت
واہ چه منظومہ ما هر شغفت	از لب پافت سن طبعش وندا

حرف الگاف

گوهر تخلص و سامراج و تیز فکرت عالی ذہن جوان طبیعت ہمدم فکر صاحب

شهر تبریز کامکاری مطالب - بر خوردار محمد منور صاحب طول عمره برادرزاده
و تلمیذ مصنف .

تقریظ

یزدان رانیایش و یزدانیان رستایش اما بعد این خوشه چین خرمین بر این
محمد منور گوهر این حضور حضرت مولوی محمد عبدالغنی خان بهادر مغفور و مبرور در خدمت
معنی پرستان فصاحت منظر عرضه میدهد که اینک شجر اخیکه از سلسله شجر
عالمی مشتاق ضیایش بود سر از طباب اختفا بیرون کشید و آیا غمیکه چون جام حس
زبان زو خواص و عوام و منور ساز کاشانه خیال گردیده بود به حکمه ظهور در رسید
یعنی درین زمان مہمیت نشان و او ان سعادت اقران دیوان تصایه حضور فضا
حضرت عموصاحب نسیم المناصب ابوی مراتب جناب عاقل محمد عبدالصمد خان بهادر
المخلص به ماہر تطله العالی المتعالی که کلدسته فصاحت و دفتر بلاغتش میتوان گفت
حلیه پوشش الطباع گشت جفا دیوانیکه سواد حروفش بر سیاهی کاکل مرغ مویان
خنده میزند و بیاض من التطورش از لعه عارضه جبینان رخ میآید هر مصرع
از بهار قد شمشاد قاتمان موزون ترست و هر بیتش از بیت بروی جبینان
اگر قاصد نسیم سحر از شگفتگی مضامین بهار آگیش از مغسانی بر دیباغ ارم

انقدر سر بایه آب تاب بر کبر و که در چشم زدن بار و خنده رضوان چشمکی زند و صیت
 عذوبت کلاست اگر به مهر رسد چه عجب که از نم نخلت در طرقة العین طوفان طلاوت
 خیز و خامه این ایجد خان دبستان بیچانی در وسعت آباد تو صیفش بر هر قدم معذرت
 انگیز فروماندگی است و اشهب خیال این فارس مضمار بیگالی در جو لا نگاه تعریفش بر هر
 کام معیرت ادای وضع زمین گیری از آنجا که خوبی بر موضوع عین خوبی واضح است
 پس پاکیزگی این دیوان لطافت بنیان بر علم و فضل خداداد حضور کرم الیه دلیل است
 روشن و بر روشنی مزاج جودت امتزاج و رسائی طبیعت ذکاوت طوبیت مدح
 حجتی مبرهن پیش گرم بازاری دکان شاعری حضور مغزی الیه بازار انکار پیشینان
 دارد و بازار نیست و در تقابل ضیای معنی پروری آن حضرت چراغ سخن گسری
 قدما را فروغی و اعتباری فی خاقانی خلاق المعانی که محبت به حسان عجم بود و هم خیال
 مدوح الصد گفتنش بجاست و معرفی که در شیوا بیانی مثلی زده است مثال مرآت ضمیر
 میسرش خواندن منراست بدو چای اگر چه در شکل پسندی بدر آسمان کمال
 اما از رشک این طرز شاعری همه تن وقف کا بهیدگی هم شکل بلان بیچاره اسیر دین
 وادی اسیر دام حسرت و بی مایه طهیر طهیر وضع نخلت غرض که اشهب خامه حضور
 مدوح با عرفی و خاقانی عنان بعنان می نازد و لوای بهارت و استاد می را

بر فراز بلند آوازگی می افرازد اکنون طول بیان را خیر باد میگویم و بر اشعار ذیل
 قطع سلسله کلام می نمایم **نقطه**

بحمد الله درین آوان عشرت
 حضور عسم عالی رقت من
 که ماند سایه او چتر گستر
 رقم سر مود و دیوان عجیبی
 نه دیوان بلکه گلزار معانی
 زهر نعلش فصاحت می تراود
 بود هر مصرع برجسته او
 سوادش رشک خال کیوسه حور
 چنان انوارش از معنی رخشان
 که در شام غریب خط مشکین
 زرنگینی کلبه های معانی
 کند هر شعرش از بس آبداری
 و لا تعریف این دیوان محال است

ق

که در گیتی میزند فال سعادت
 هم استاد کرم در جنت من
 بفرقم تا قیام چرخ اختر
 بطرز خوب و عذوان غریبی
 تجلی گاه انوار معانی
 زهر حرفش بلاغت می تراود
 به از نخل قد محبوب و لجم
 بیاضش روکش آئین هور
 بود در پرده الفاظ پنهان
 نهان صبح عذار صفوت آئین
 بود هر صفحه اش فردوس ثانی
 بقلب مدعی الماس کاری
 سر توصیف آن وهم و خیال است

<p>همان بهتر که بر بنده می و بان را</p>	<p>کنی مرهون خاموشی بیان را</p>
<p>تواریخ طبع دیوان</p>	
<p>ما هر حال را موز سخن ساخته دیوان قصائد رستم طرفه مضامینش شکفت کرد ویده معنی ز سواد نقط صبح بیاضش ز کمال صفا بلبل طبعم سخن شاداب آن</p>	<p>کز قلش یافت معنی سوز از کرم حضرت رب صمد تا زگی باغ جنان گل کند همچو سهار روشن و بینا شود خنده بر آئینه خورس زنده گلشن اوتام سخن نغمه نو</p>
<p>وله در صنعت معجزه</p>	
<p>دیوان نوشت حضرت عقی محترم تاریخ طبع آن چو به منقوط خواستم</p>	<p>در لغت پاک سرور دین شاه نسیان باغ مدیح شاه رسیل گفت آسمان</p>
<p>وله در صنعت نادر تاریخ تصنیف دیوان</p>	
<p>جناب اهر زنگین بیان رحمت نمودم فکر سال از طرز نادر</p>	<p>دلا چون زنگ بستان قصاید سر و ششم گفت دیوان تصاید</p>
<p>چهار ده ۹ شش ده ۶۰۰ هشت ده ۲۱۰ نهم ده ۹۳ ده ده ۶۰</p>	<p>یک ده ۳۰ دو ده ۹ چهار ده ۹۰۹ پنج ده ۱۱ شش ده ۱۳</p>

	<p>وله وصنعت ذوبجرین</p>	
	<p>مفتعلن مفتعلن فاعلن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن</p>	
<p>بستی من باهر نازک خیال گلشن نعت شه لولاک سال</p>		<p>ساخت چون نعتی دیوان رقم ببیل طبعم بین اینک بکعت</p>
<p>حرف اللام</p>		
<p>لطف تخلص سالک سالک تحقیق عارف معارف تدقیق فارغ معقول و منقول عادی فروع و اصول مولوی حافظ محمد لطف الله صاحب المناظرات شمس العلماء عربی و فارسی پروفیسر گورنمنٹ کالج - کلا مش لطف انگیز باز۔</p>		
<p>كالليلۃ البدر الصحا في النعت هذا سيد الخائف في النعت</p>		<p>اذ قال الماهر عن غاية الادب قال الخائف عامه بالفرجة</p>
<p>حرف الميم</p>		
<p>منظہر تخلص منظر کلمات ثالیستہ منبج خیالات بایستہ ہمز پرور کتہ ان معنی شناس فصیح اللسان قدروان اہل کمال ستودہ خصال مولوی ابوالانعام</p>		

محمد منظر الاسلام صاحب که پاموی - بحجیل همیش منظر کجالات باد -

تقریظ

رب العالمین راستایش گرم. و خاتم المرسلین رانیایش گستر سپس چشم روشنی
 روشن و ماغانزا. شاد باشی خاطر شادانزا. که مجموعہ قصاید. سر تا سر بر فرزند.
 حرف حرفش خوب. لفظ لفظش مرغوب. معانی با الفاظش و نسبت و گریبان.
 الفاظ و معانی با هم چسبان. صاحبش خمیرمایه شیرینی در آن بدان پایه برشته.
 که عذوبت جان شیرین پرده غیرت برج فرو بسته. رشاقت الفاظش عمده.
 شسته معانی پاکیزه. از چه نباشد این چنین که تایش لغز کفایت سحر کار شویبان
 شیرین زبان موجود معانی تازه. مفسر معانی دور از اندازه. تا کجا با خدا گویم
 چنانچه بر ملا گویم داغش با هر سحر حلال با سحر سر اغش حافظ محمد عبدالصمد خان بهاد
 مضامینش را برداشش قفاخر المختصر پیوند الطباع گزید اشاعت پذیر کردید دیدن
 باید شنیدن شاید در بند سال طبعش بودم بدین آئین تحریر نمودم -

قطعه تارخ

زعیب حسن فن شعر با خبر ما هر	قصاید شرح کنایه طبع از ما قال
سین طبع بلا جد ر قمره منظر	بری عیب سخن لفظ لفظ پر ز کمال

۲۰۲۰ + ۹۱ - ۴۹۲ - ۴

موجد تخلص مخرج لطائف علم و فن - دقیقه باب حماس شعر و سخن - غازه چکر
 تاریخ نگاری - مشرّف باصره ارجمندی و کا نگاری - برخوردار محمد عبدالباری
 خان بهادر طول عسره برادر زاده مصنف -

چشم ایمن حق

بر سر زمین دلکش مدرکس باغ فخر
 آمدند از ساقی گردون ایام فکر
 ۱۳۱۲

کلهای نظم حضرت ماهر حوی تازه خست
 بهنگام سیر این چمن بهخزان بکوش

وله

گوی تو صیف عرفی مدراس
 وه پتصیف عرفی مدراس
 ۱۲
 ۱۳

که بر وجه زکامه عرفی
 چشم بد دور سال تصنیفش

وله

زین پس کمال صیت هر یک بی کمال گفت
 هر ما هر سخن سخن لا مثال گفت
 ۱۲
 ۱۳

منظوم نفس ناطم کا لچو طبع شد
 چون قبل و قال سلسله سالش او فتاد

وله

حرف حرفش آمده مرغوب جان
 ۱۲
 ۱۳

حمد و نعت و تنقیح مطلوب جان

مرزا تخلص حکیم عابدق طیب نکتہ روان و شاعر لائق۔ ذکی الطبع جوان خراج۔
 فراست استزاج۔ ڈاکٹر مرزا داؤد بیگ صاحب ڈاکٹر جمعیت نظام محبوب
 حیدرآباد وکن میرزائی جمعیت شیرین معالی برہم سلم شواد۔

مرزا نوشت بے سحر جسد	کلیاب بہار گلشن خلد
	۱۲ ۱۳

ولہ اروو

جسنی دیکھا اس کتاب لگ جواب دہر کر	چھاگنی بس ولہ اسکے غر و شان معرفت
کہتے ہیں قدسی یہ پڑھ پڑھ کر درود ہو	کیا زمین شعر پر پیر آسمان معرفت
خوگر میں تاریخ کی ڈوبانویہ دل سے کہا	چھپکیا مرزا لکھو اب بوستان معرفت
	۱۲ ۱۳

ولہ

رحمت عام دولت باقی

۱۲ ۱۳

ولہ

نعمت بے زوال نام خدا

۱۲ ۱۳

ولہ

چشم بد دور بین جو می خدا

۱۲ ۱۳

حرف النون

نہال تخلص فاوہ چہرہ سخنوی گلچین بستان نظم کستری۔ صاحب فہن و دکاوت
بجم درخشان سعادت محمد عبدالحی صاحب۔ نو نہال طبیعتش خرم و شاداب باو۔

قطعہ تاریخ و صنعت زیر و بینات

کہ بود ماہر طرز گفتار	کرد تصنیف جناب ماہر
کہ فصاحت بدل و جان بست نشا	طرفہ دیوان بلاغت عنوان
قلش ابر صفت گوہر بار	ورقش کان زرد و لعل علوم
بندشش دلکش و عمدہ اشعار	طرز و لہجہ مضامین مرغوب
صاف گشتہ زوشش ناہموار	رہ و شوار سخن آسان شد
چمن مدح نے الابرار	زنگ تاریخ چین بست نہال

ولہ ارو و در ہمان صنعت

کیا ہی انداز ہے کیا زیبائش	دل لہجہا تا ہے کلام ہر
روز مرہ ہے فصیح و دلکش	تم بھی تاریخ سنا دو یہ نہال

۱۳

۱۲

نظامی تخلص سعادت و اہمیت منظر۔ زیرک طبع جو دت منظر۔ ادا ادا ان شعرو سخن

مخزن جو یانی نظارہ علم و فن محمد نظام الدین صاحب جسٹہ سر شرف الامرا بہادر مرحوم
پرہ یاب فیض ہمنامی نظامی بارہ۔

تقریظ و تصنیف نثر مرجز

تقریف اویسیکو ہی دی جس نے زبان چلو کیا اوسکا بیان کیجے کیا خامہ روان کیجے
عالم کا وجود اوس سے دنیا کی نمود اوس سے کل بود وجود اوس سے ہی نفع و سود
اوس سے ہشیا کا وہ خالق ہے کوئین یہ خالق ہے معبودی کے لاین ہی بندگنا
وہ رازق ہی غفار اوسے کہنے ستارا اوسے کہنے یان خوان کرم اوسکا ہر لحظہ
پچھا دیکھا و کان عطا اوسکی ہر وقت کھلی دیکھی ہر جہد ہر اک کا وہ جانکے دیا ہی
دورہ کوئی دیکھے تو قدرت میں کمی کیا ہی سلطان اوسے کہنے ڈیشان اوسے کہنے
چاہے تو وہ دے عزت چاہے تو وہ دے ذلت قطرے کو کرے دریا وریا کو کرے
قطرہ ہنستے کو رو لا دینا روتے کو ہنسا دینا مرتے کو بچا دینا کرتے کو اوشا دینا
قدرت میں اویسیکی ہی قبضے میں اویسیکی ہی ہو محمد نظامی کیا اوس خالق کیا کا کوڑہیز
پہلا وریا کس طرح سما گیا اندازہ میر کا بندہ کوئی لایگا۔

نعت۔ توصیف اویسیکو ہی جس نے کہ ہدایت دی وہ شاہ دو عالم ہی اللہ کا محرم ہی
سرتا بقدم بشیک آوار مجسم ہی وہ ماہ نبوت ہی وہ ہر رسالت ہی گھڑو کیے اہت ہی

آتھ او سکے شفاعت ہی وہ عزت آدمی وہ نیر اعظم ہی جب ایسا معادن ہو۔
 دارین کا کیا غم ہی کیا کہنے اوسے کیا ہی ہر رنگ میں کتیا ہی ہر شان میں اعلیٰ ہی
 جسے دیکھا ہی جسے اوسے جانا ہی محبوب خدا کا ہی آتھ تا ہی جو او سپر تا حشر
 ورو او سپر بین چار جو یار اوسکے او سپر و کار اوسکے حق اوسے رسے رہی
 وہ حق سے رہن راضی تو طبل عامرے گلرزی کی لی باندھی تو میں نے کھلا گل
 کچھ ایسی ہوا باندھی پھر نغمہ زبان پر ہی پھر مدحت داوری ہی حمد اوسے زیبا ہی شکر
 اوسے موزون جسے کہ بنایا ہی یہ گلشن بو قلمون کیا باغ لگایا ہی کیا رنگ جمایا ہی
 کیا طبع کو جودت دی کیا فکر کو ہمت دی کیا علم کو وسعت دی کیا عقل کو دولت دی
 القصد کہ ان روزوں جو عبد صد خان میں ذی رتبہ ذیشان میں ذی علم حواہان
 میں ذی عقل کے جو یان میں تباہ سکندر کا کہنا او نہیں زیبا ہی روشن ہی زمانہ پر جو
 اونکا گھرانہ ہی چھپوایا ہی دیوان کیا چمکایا ہی بران کیا عرفی زمانہ میں خاقانی
 دوران میں کیا شعر بناے میں کیا بھول کہلائے میں کیا طرز نکالی ہی
 بس ملک لالی ہی تفسر یاکھی میں نے تاریخ کہی میں نے آب پاتا ہوں رخصت
 اللہ کو ہی منت جل جلالہ و عم نوالہ۔

تاریخ طبع دیوان

<p>شاید نشان رسول کونین ده چه افروخت چرخ تو حید یوگر را بحد ابا بد گفت خلق گوید بجناب فاروق هر دو دانا و بزرگین القاب ما هر ما که بحسان دم زد با دیار بن بر اولادش چشم بد دور نظامی نوشت</p>	<p>هست ارکان رسول کونین زید و امان رسول کونین صدر و یوان رسول کونین مرد میدان رسول کونین گلستان رسول کونین شد نشان خوان رسول کونین نطل و امان رسول کونین نعت شایان رسول کونین</p>
	<p>۴ ۱ ۳ ۱ ۲ ۱ ۳ ۱</p>
<p>حرف الواو</p>	
<p>و ارسته تخلص شاعر شیرین او است سلامت انما سید صاحب و ارستکی های تو سن طبعش بهمت بیجا ده روی بسینا و ط</p>	
<p>نظم جناب ما هر استا درونگا بی روی بیم هست چو و ارسته سال</p>	<p>مطبوع شد به نعت نبی افضل الکرل با تف بگو شگفت که مرغوب خرد گل</p>
	<p>حرف الهاء</p>